

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Özdemir, A. (2019). “İbn Kesir’de Mucize Anlayışı”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(Ek Sayı 1): 895-920
Geliş Tarihi / Received Date: 24.09.2018 **Kabul Tarihi / Accepted Date:** 04.01.2019

Araştırma Makalesi

İBN KESİR’DE MUCİZE ANLAYIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İşlam Bilimleri
Bölümü, ahmet.aozdemir@gop.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-2389-6693

Öz

İbn Kesir, Rivayet tefsirinde önde gelen bir müfessirdir. Eserinde konuları ayrıntılı bir tahlile tabi tutmuştur. Rivayet ağırlıklı bir yol izlemesine rağmen kendi düşüncelerini de ortaya koymuştur. Mucize konusu da geçmişten günümüze birçok tartışmaya neden olmuştur. Çünkü mucizeler, normal gidişatı tersine çeviren bir durumdur. Bu konu, önceki peygamberlere verilen mucizeler ve son peygambere verilen mucizeler olarak iki kategoride değerlendirilmiştir. Her peygamberin bir veya birkaç mucizesi vardır. Bunlar, peygamberliği ispat anlamında yardımcı bir etken olmuştur. Bu çalışmamızda, konuyu İbn Kesir bağlamında değerlendirmeye tabi tutacağız. Bu arada diğer çalışmalardan da istifade edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Kur’an, Mucize, Peygamber, İbn Kesir, Tefsir.

THE MENTALITY OF MIRACLE IN IBN KATHIR

Abstract

Ibn Kathir is a leading mufassır in the narrated commentary. He has subject to a detailed investigation of the subject in his work. Despite the narrated way to follow, he has revealed its own opinions. The miracle has also caused many controversies from the past day. Because miracles are a situation that reverses normal course. This topic has been evaluated in two categories as the miracles given to the previous prophets and the miracles given to the last prophets. Each prophet has one or more miracles. These have been helpful factors in the proof of prophecy. In this work, we will evaluate the context in the Ibn Kathir. In the meantime, we will also benefit from other studies.

Keywords: Qur’an, Miracles, Prophet, İbn Kathir, Tafsir.

1. GİRİŐ

İbn Kesir, tefsir alanında söz sahibi bir müfessirdir. İtikatta Eř’ari, Fıkıhta Şafii mezhebine mensup olan İbn Kesir, İbn Teymiyye’nin düşüncelerinin etkisinde kalmıştır. Bununla birlikte onun, diğer mezheplere karşı daha müsamahakar olması da (Özaydın, 1999: C: 20: 133) taassuptan uzak olduğunun göstergesidir. Kendisi, İbn Teymiyye’ye olan bağlılığından dolayı bazı suçlamalara da maruz kalmıştır. Tefsirin yanında İşlam tarihi, hadis ve fıkıh alanında da eserler kaleme almıştır (Bilmen, 1974: C: 2: 570). Bu özelliği İbn Kesir’in, çok yönlü bir alim olduğunun göstergesidir.

İbn Kesir, rivayet tefsirindeki en temel kaynaklardan birini kaleme almıştır. Hatta Taberi tefsirinden sonra gelen ikinci derecede rivayet tefsir kaynağı olarak da kabul edilmiştir. Rivayet tefsiri tarzında kaleme aldığı tefsirinde, hadis konusundaki maharetini de görmek mümkündür. Hemen her ayetle ilgili aktardığı çok sayıda rivayetle ayetleri daha anlaşılır hale getirmeye çalışmıştır. Bu açıdan bakıldığında onun daha çok rivayetlere bağlı kaldığı görülmektedir. Mucize konusunda da benzer bir tavır ortaya koymuştur.

Mucize, peygamberlerin, risaletlerini kabul etmeyenlere karşı göstermiş oldukları doğaüstü olaylardır. Kainatın kendisi aslında bir mucizedir. Ama inkarcılar, bunlarla yetinmeyerek peygamberlerden daha başka mucizeler getirmesini istemişlerdir. Oysa peygamberlerin de diğer insanlar gibi bir insan oldukları bazen unutulmaktadır. İnsanların aciz kaldığı konularda onlar da aciz kalabilmektedir (Reşîd Rızâ, 1999: C: 7: 314). Ancak Allah dilerse mucize ortaya koyabilmektedirler.

Mucize konusundaki tartışmaların daha çok ya tamamen ret ya da tamamen kabul şeklinde iki aşırı uçta tartışıldığını görmekteyiz. Bu, yanlış bir bakış açısidir. Yapılması gereken, herkesin kendisine göre bir hadis kriteri belirleyip buna göre onları kabul ya da ret anlayışını benimsemeden, kaynakların güvenilirliği noktasında olaya yaklaşmasıdır. Aksi takdirde bütün dini değerler tartışma konusu olacak ve ortak zemin kaybolacaktır.

Kur'an'da, hem Kur'an'ın icaz yönünden hem de geçmiş peygamberlere verilen mucizelerden bahsedildiğini görmekteyiz. Diğer peygamberlere verilen mucizeler açık ve net bir şekilde ayrıntılı olarak açıklanırken, Hz. Peygamberle ilgili olduğu ifade edilen Kur'an dışındaki mucizeler açık ve tartışmasız bir şekilde kabulü öngören bir tarzda ortaya konmamıştır. Bunun nedeni muhtemeldir ki son kitap olan Kur'an üzerinde yoğunlaşılması ve onun rehberliğini gölgede bırakacak başka unsurların ön plana çıkarılmamasıdır.

Bu çalışmamızda, mucize kavramı hakkında kendisinin bu yönü üzerinde çok fazla durulmadığını gördüğümüzden İbn Kesir tefsiri bağlamında bir değerlendirme yapılacaktır. Kur'an'da geçen ve önceki peygamberlere ait mucizelerden, örnek olması hasebiyle bir kısmı değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bunun yanında Hz. Peygamber'e verilen mucizeler de ele alınacaktır. İbn Kesir tefsirinin dışında konuyla alakalı diğer kaynaklara da yeri geldikçe başvurma yoluna gidilecektir.

2. MUCİZEYE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Mucize ve Ayet Kelimelerinin Kavramsal Çerçevesi

Kur'an'da geçen mucize kelimesi, burada kastettiğimiz manada mucize kavramını karşılayacak şekilde yer almamaktadır. Onun yerine “ayet” kelimesi kullanılmaktadır. Ama

biz burada her iki kavramı da açıklayacağız.

Mucize kelimesi, a-ce-ze (عجز) fiil kökünden türemiş olup “bir şeyin sonu (Cevherî, 1407/1987: c. 3, 883), insanın arka tarafı, bir işi yapmada kusur etmek, bir şeyden geri kalmak (İsfahânî, 2005/1426: 325), güç yetirebilmenin zıddı (Zebîdî, ts.: C: 15: 199-200), zayıflık (İbn Manzûr, 1414: C: 5: 369), gibi anlamlara gelmektedir.

Ayet kelimesi ise tercih edilen görüşe göre “te-ey-yi” (تأيي) kelimesinden türemiş olup “gerçekliği açık olan hakikat (İsfahânî, 2005/1426: 41), alamet, belirti (Cevherî, 1407/1987: c. 6, 2275), ibret (İbn Manzûr, 1414: c. 14, 62), gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ayet kelimesi, Allah’ın kitabından her bir bölüme ya da cümleye denildiği gibi kainattaki Allah’ın varlığına götüren alamelere ve önceki peygamberlere verilen mucizelere de işaret etmektedir (İsfahânî, 2005/1426: 42). Kur’an’da geçen ve mucize olarak çevirisi yapılan “ayet” kelimesi sözlü mesaj olarak da anlaşılmıştır. Bazı dar kafalı insanlar bu sözlü mesajla yetinmeyerek peygamberden somut bir mucize beklemektedirler (Esed, 1999/1420: c. 1, 316). Bu sözlü mesajdan kastın Kur’an’da yer alan ayet metinleri olduğu anlaşılmaktadır.

Mucize ve ayet kelimeleri arasında bazı farklılıkların da olduğu söylenmiştir. Bu nedenle Kur’an’da ayet kelimesi, bizim anladığımız manada mucize kavramını da ifade etmek üzere kullanılmış olsa da, genel anlamda ayet kavramı ile mucize terimi arasında bir ayırıma gitmek mümkün görülmemiştir. Ayetin doğrulanması mümkündür. Mucize, insanı tabiat karşısında aciz bırakan bir durumdur (Bulut, 2015: 6). “Mucize” kelimesi müfessirler tarafından “ayet/ayât” kelimesinin sıfatı olarak da kullanılmıştır (Özel, 2017: 77).

Mucize kavramının terim anlamı ise, peygamberlik iddiasıyla birlikte ortaya çıkan, hayra ve mutluluğa davet eden olağanüstü bir iştir. (Cürçani, 2007: s. 306) Mucizeler sihir gibi değildir. Öğrenmekle elde edilmez. Onlar gibi geçici ve göz boyayıcı özellikleri yoktur, tamamen gerçektirler (Maturidi, 2002: 236-237). Mucizeler, Allah’tan gelen olağandışı mesajı anlatır ve insan aklının ulaşamayacağı manevi bir hakikati bazen sembolik olarak gösterir. Diğer taraftan böyle mucizevi mesajlar bile tabiatüstü olarak adlandırılmazlar. Tabiat kanunları dediğimiz şeyler, sünnetullahın görünen tezahürleridir. Bu açıdan baktığımızda olağanüstü diye bildiğimiz şeyler de aslında tabiidir (Esed, 1999/1420: c. 1, 248). Allah’ın, kainatla ilgili koymuş olduğu o düzen, yine O’nun tarafından farklı bir düzene geçici de olsa dönüştürülmektedir. Böyle bir durum, her ne kadar insan için olağanüstü bir durum arz ediyorsa da Allah için normal bir durum olarak kabul edilebilir.

2.2. Mucizelerin Allah'ın Takdirine Bağlı Olması

İnkarcıların, peygamber olarak gönderilen kişiden, onun peygamber olarak gönderildiğini onaylayıcı bir mucize talep etmeleri her dönemde vaki olmuş bir durumdur. Ama mucize talep edenlerin genelde amaçları, hidayet yolunu bulmak değil, peygamberi zor durumda bırakmaktır. Oysa hiçbir peygamber, istediği zaman mucize gösterme gücüne sahip değildir.

Bir ayette mucize gösterilmesinin Allah'ın iznine bağlı olduğu dile getirilmektedir: “Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber için mucize getirme imkânı yoktur. Her müddetin (yazıldığı) bir kitap vardır.” (Ra'd 13/38).

İbn Kesir, bu ayetten yola çıkarak, Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamberin, toplumuna bir mucize getiremeyeceğini, bunun Allah'a ait bir hak olup peygamberin uhdesinde olmadığını Allah ne zaman isterse o zaman mucize göstereceğini ifade etmiştir (İbn Kesir, 2000: c. 8, 162).

Diğer müfessirlerin de bu noktada benzer kanaatler ortaya koyduklarını görmekteyiz. Hiçbir peygamberin, Allah'ın izni olmaksızın ölüleri diriltme, dağları yürütme gibi herhangi bir mucizeyi getirme güçleri yoktur (Taberi, 2000: c. 16, 476). Mucizeyi gösteren Allah'tır. O da müşrikler istedi diye değil kendi istediği yer ve zamanda mucize gösterecektir (Mevdûdî, 1995: c. 2, 529). Hz. Peygamber de aynen diğer peygamberlerde olduğu gibi, kendi kafasına göre istediği zaman mucize gösterme hakkına sahip değildir (Zemahşerî, 1407: c. 2, 534). Diğer taraftan inkarcıların, tek bir mucize ile yetinmedikleri, daha fazlasını istedikleri de bir gerçektir. Oysa bir tane mucize dahi kişinin peygamberliğinin hak olduğunu ispat etmeye yeterlidir. Kabul edecek olan bununla yetinir. Bunun dışındakileri Allah, dilerse gösterir (Râzî, 1420: c.19, 49-50).

Bu konuda ortak bir kanaatin olduğu aşıkardır. Her ne kadar mucizeler, peygamberler vasıtasıyla ortaya çıkıyorsa da onun ne zaman ve ne şekilde olacağını tayin eden Allah'tır. Ama bu noktada inkarcıların, mucize gösterme selahiyetini peygamberin elinde gibi görüp mucize göstermesi konusunda isrârcı davranmaları, olumsuz bir davranış olarak ayetlerde ortaya konmaktadır.

2.3. Mucizenin Amacı

Bazı Müslüman aydınların bunları, tabiat kanunlarına uygun olarak meydana gelmiş olağan bir durum gibi açıklamaya çalışmaları, Kur'an'a karşı şüpheli bir tavır ortaya koymak anlamına gelecektir. Nasıl ki Allah, hiçbir şey değilken bir canlıya hayat verebiliyorsa, bir asayı da çok kolaylıkla yılanı dönüştürebilir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur (Mevdûdî, 1995: c. 2, 77-78). Bu, Allah için çok kolay bir durumdur. O nedenle mucizeleri, diğer olaylarla kıyas etmek, onu sıradanlaştırmak anlamına gelecektir.

Mucizenin gönderiliş amacı ile ilgili olarak İsrâ suresinde şöyle bir ayet vardır: “...Oysa biz âyetleri (mucizeleri) ancak korkutmak için göndeririz.” (İsrâ 17/59). Bu ayetten yola çıkarak İbn Kesir, tefsirinde mucizelerin gösteriliş amaçlarını ele alırken Katade’nin görüşünü naklederek, mucizelerin insanları korkutmak, gerçeği hatırlamalarını ve ibret almalarını sağlamak, sonunda da küfürden döndürmek amacına yönelik olduğunu ifade etmektedir (İbn Kesir, 2000: c. 9, 35). Burada İbn Kesir’in, mucizelerin birkaç amaca yönelik olarak gönderilebileceğini dile getirdiğini görmekteyiz.

Mucizenin gösterilişi, en başta, resul olduğunu iddia eden kişinin doğruluğunu ortaya çıkarmak amacına yöneliktir (Cürcani, 2007: 306). Yani, peygamberin davasının haklılığını ispat etmektir. Bu aşamada korkutma söz konusu değildir. Ama bu mucizelere rağmen inkarcılar, o daveti kabul etmezlerse o zaman mucizeler, korkutucu hale gelecektir (Râzî, 1420: c.20, 359-360). Korkutma amaçlı olması, haksız davalarından dönüp düşünmeleri ve ibret almaları içindir (Taberi, 2000: c. 17, 478). Mucizelerin getirilmesinde onu talep edenlerin mazeretleri ellerinden alınmış olmaktadır. İlahi mesajlarla ikna olmayıp olağanüstü bir şeyler bekleyenler, o bekledikleri gerçekleştiğinde artık başka bir gerekçeyle peygamberin davasına karşı çıkmamalıdır. Ahlaki duruş bunu gerektirir.

Diğer taraftan mucize, Hz. Peygamberin –ve de diğer peygamberlerin- çaresiz kaldığı bir anda imdadına yetişen bir ilahi yardım olarak kabul edilir. Mucize, sözün bittiği yerde gelir, hak davaya yapılan itiraz ve ithamı ortadan kaldırır. Bu anlamıyla mucize, elçinin hayatına ilahi bir müdahaledir (Demir, 2017: 239).

Anlıyoruz ki mucizenin amacı, en başta, peygamberin doğruluğunu ortaya koymaktır. Bu durum bazen inkarcıların talepleri üzere gerçekleşir. Bazen de peygamber kendiliğinden böyle bir mucize ortaya koyar. Gerçekleştiği zaman, mucize talebinde bulunanlar, hala iman etmiyorlarsa bu onlar için bir felaket haline dönüşür.

3. ÖNCEKİ BAZI PEYGAMBERLERE VERİLEN MUCİZELER

Kur’an’da, kendisine mucize verilen çok sayıda peygamberin ismi geçmektedir. Onların hepsini tek tek ele almak bu çalışmamızın sınırını aşacaktır. Bu nedenle çalışmamızda, örnek olması hasebiyle Hz. Musa ve Hz. İsa’ya verilen mucizelerin bir kısmını ele alacağız.

3.1. Hz. Musa’ya Verilen Bazı Mucizeler

Kur’an’da Hz. Musa ile ilgili olarak 10’dan fazla mucizeden bahsedildiğini görmekteyiz. İlahi mesajla ikna olmayan İsrâîl Oğullarına ve onlara zulmeden Firavun’a karşı çok sayıda mucize göstermek durumunda kalmıştır. Burada onlardan dört tanesini anlatmakla yetineceğiz.

a. Dokuz Mucizesi

Hız. Musa'ya dokuz adet mucizenin verildiği ayette zikredilen bir husustur: “Andolsun biz, Musa'ya açık açık dokuz âyet verdik. Haydi İsrâiloğullarına sor. Musa onlara geldiğinde Firavun ona, «Ey Musa! dedi, senin büyülenmiş olduğunu sanıyorum!” (İsrâ 17/101).

İbn Kesir, ayette ifadesini bulan dokuz adet mucizenin, Hız. Musa'nın peygamberliğinin sıhhatine ve Firavun'a getirdiği bilgilerin doğruluğuna dair kesin deliller olduğunu dile getirmiştir. Bu dokuz mucizeden kastın ise, asa, el, konuşma, deniz, tufan, çekirge, haşerat, kurbağa, kan olduğunu söylemiştir (İbn Kesir, 2000: c. 9, 86-87). İbn Kesir, burada mucizelerin amacına yönelik bir değerlendirme yapmış ve bu dokuz mucizenin ne olduğunu kısa ve öz olarak açıklama yoluna gitmiştir.

Bu dokuz mucizenin neler olduğuna dair daha farklı yaklaşımların da olduğu görülmektedir. Örneğin; tur dağı, taşın yeri, ürünlerden eksiltme (Zemahşerî, 1407: c. 2, 697), Allah'a ortak koşmama, hırsızlık yapmama, zina etmeme, haksız yere cana kıymama, büyü yapmama, faiz yememe, iffetli kadınlara iftira atmama, savaştan kaçmama, adil yöneticiye başkaldırmama şeklindeki buyruklar olduğu da söylenmiştir (Taberi, 2000: c. 17, 566-567). Yine bunların, Hız. Musa'ya verilen dokuz özel emre veya ahlaki ilkeye delalet ettiği de dile getirilmiştir (Esed, 1999/1420: c. 2, 580). Ayrıca burada dokuz mucizeden bahsedilmesi, sayının bundan fazla olmasına engel değildir. Çünkü Kur'an'da Hız. Musa ile ilgili, bildircin et-kudret helvası, dağın gölgelik yapması gibi on altı mucizesinden bahsedilmektedir (Râzî, 1420: c.21, 413-414). Burada anlatılan bazı hususların mucize olduğunu söylemek uzak bir ihtimal gibi görünmektedir. Hırsızlık yapmama, zina etmeme gibi konular, ilahi birer buyruk olmasına rağmen mucize ile alakalı bir durum değildir. Eğer bakış açısı, bu dokuz sayısıyla mucizeler değil de Hız. Musa'ya indirilen hükümlerin kast edildiği şeklinde olursa bu yönde yapılan açıklamalar doğru kabul edilebilir.

Bu ayette üzerinde durulması gereken bir diğer husus, müşriklerin mucize isteklerine bir cevap olmasıdır. Hız. Musa'ya verilen bu dokuz mucizeye rağmen Firavun'un ona neler yaptığı, bunun sonucunda nasıl bir akıbete uğradığı da ayette hatırlatılmaktadır (Mevdûdî, 1995: c. 3, 141). Müşriklere, aynı mucizeler size de gösterilir sizler de buna rağmen peygambere tabi olmazsanız aynı akıbete sizler de uğrayacaksınız mesajı verilmektedir.

Bu ayette bahsi geçen dokuz mucizenin ne olduğunu belirlemek adına konuyla ilgili başka ayetlerden istifade edilmek suretiyle bir kanaate varıldığını söylemek mümkündür. Çünkü Hız. Musa kıssası Kur'an'da en fazla anlatılan kıssalardan biridir. Oralarda kendisinin mucizelerinin de genişçe yer tuttuğu görülmektedir.

b. Beyaz El

Hız. Musa'ya verilen mucizelerden bir diğeri, elinin, insanları şaşkına çevirecek derecede parlak bir şekilde bürünmesidir. İlgili ayet şu şekildedir: “Ve elini (cebinden) çıkardı. Birdenbire o da seyredenlere bembeyaz görünürdü.” (Araf 7/108).

İbn Kesir, bu ayeti tefsir ederken elini zırhının içine sokup çıkardıktan sonra onun herhangi bir hastalık kalmaksızın bembeyaz olarak çıktığını, sonra onu yerine koyup tekrar çıkarınca eski rengine dönüştüğünü söylemektedir (İbn Kesir, 2000: c. 6, 360). Bu olayın anlık bir mucize olduğu ve daha sonra elinin tekrar normal haline döndüğü anlaşılmaktadır.

Bu mucizenin büyük bir etki meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Öyle ki bununla ilgili çok abartılı ifadeler yer almaktadır. Örneğin, onun eli, bakışları kendisine çeken, güneş gibi parlayan sıra dışı olarak kabul edilebilecek bir beyazlıktı (Zemahşerî, 1407: c. 2, 138). Yerle gök arasını aydınlatacak şekilde bir aydınlık ortaya çıkarmıştı (Râzî, 1420: c.14, 329). Bu ayetle ilgili olarak olayın bir başka boyutu üzerinde daha durulmaktadır. O da elinin beyaz olmasından kastın Kitabı Mukaddes'te anlatıldığı gibi cüzzamdan kaynaklanan bir durum olmadığıdır (Esed, 1999/1420: c. 1, 293).

Anlaşılan odur ki, Hız. Musa'nın elinin parlak bir şekilde bürünmesi, öyle sıradan bir parlaklık değil, bakan kişinin gözünü alacak derecede ışık saçan bir hale dönüşmesidir. Mucize olması da zaten öyle olmasını gerektirir. Onun elinin bembeyaz olması muhtemeldir ki Kitabı Mukaddes'te daha farklı bir şekilde ele alınmıştır. Yapılan yorumlardan o anlaşılmaktadır. Yani bu olayın bir mucize değil, sanki Hız. Musa'nın cüzzam hastalığına yakalanmasından müteşekkil bir beyazlık olduğu şeklinde bilgiler yer almış gibi gözükmemektedir.

c. Asasının Ejderhaya Dönüşmesi

Hız. Musa'nın, hayatının büyük bir kısmında Firavun'la (bu Firavun'un, Firavun silsilesindeki II. Ramses olduğu görüşü hakimdir. (DİA Musa maddesi)) mücadele ettiği malumdur. Tarihteki ilahi vahye düşmanlık edenlerin en azgınlarından olan Firavunlar, kendilerini dünyalık makamların da üzerinde ilahlık seviyesinde görece kadar azgınlıklarını ileri boyuta taşımışlardır. Hız. Musa ile de aynı şekilde mücadele etmişler, ondan istedikleri mucizeler gerçekleşmesine rağmen yine de inkarlarından vazgeçmemişlerdir. Bu mücadelelerden birinde, Hız. Musa ile Firavun'un sihirbazlarının mücadelesi sırasında Hız. Musa'nın asasının yılanı dönüşmesi mucizesi gerçekleşmiştir. Konuyla ilgili ayette Allah şöyle buyurmaktadır: “Bunun üzerine Musa asasını yere attı. O hemen apaçık bir ejderha oluverdi!” (Araf 7/107).

İbn Kesir tefsirinde olayın ayrıntısına yer verildiği görülmektedir. Asanın erkek, büyük bir yılanı dönüştüğü, ağzını açarak hızlı bir şekilde Firavuna doğru koştuğu, bunun üzerine Firavun'un oturduğu yerden kendisini yere attığı, Hız. Musa'dan yardım istediği, Hız.

Musa'nın da ona yardım ettiği nakledilir. Onun şehir büyüklüğünde bir yılanı dönüştüğü de anlatılır. Çok büyük olan bu yılanın alt çenesini yere, üst çenesini de Firavun'un sarayının surları üzerine koyduğu, sonra Firavuna doğru yöneldiği, Firavun'un da korkusundan altına pislediği, Hz. Musa'ya bağırarak sana iman ediyorum, İsrâiloğullarını da seninle beraber gönderiyorum dediği rivayet edilir (İbn Kesir, 2000: c. 6, 359).

İbn Kesir'in bu açıklamalarında, asıl verilmek istenen mesaj üzerinde çok fazla durulmadığı, İsrâiliyyat türünden çok ayrıntılı bilgilerin aktarıldığı görülmektedir. Çünkü bu tür ayrıntılar, daha çok İsrâili rivayetlerde kendisini göstermektedir.

Bu mucizenin içeriğiyle ilgili daha detaylı yorumların da yapıldığını görmekteyiz. Firavun, ejderhanın bu korkutucu halini görünce kaçmak zorunda kalmıştır (Zemahşerî, 1407: c. 2, 138). Daha sonra ejderha insanların üzerine saldırmış ve çok sayıda kişinin ölümüne sebep olmuştur. Kargaşa sonucu ayrıca insanlar birbirini de öldürmüştür (Taberi, 2000: c. 13, 17). Bu tür açıklamalar da yine İbn Kesir'in yaptığı yorumlarla özdeşleşmektedir.

Ayette kullanılan bir kelime üzerinde de durulmuştur. Orada ejderha anlamında kullanılan "sü'ban" kelimesi, bunun sihirbazların yaptığı sihirden farklı olduğunu göstermek için seçilmiştir. Mübin kelimesinin kullanılması da bunun, onların sihirlerinden farklı olduğunun açık olduğunu ifade etmek içindir, (Râzî, 1420: c.14, 329) denmiştir. Konuyla ilgili olarak aktarılan bir diğer ayrıntı, bu mucizenin dört defa farklı yerlerde ve farklı amaçlara yönelik olarak ortaya konduğu şeklindedir (Bulut, 2015: 16). Böyle bir çıkarım, olayın farklı ayetlerde ele alınması neticesinde ortaya çıkmış bir durumdur.

Asanın ejderhaya dönüşmesini "görünüş ile gerçeklik arasındaki mahiyet farklılığına ve buna bağlı olarak Allah'ın bu farklılığı kavramak üzere seçilmiş kullarına bahsettiği manevi vukuf ve sezgiye işaret edilmek isteniyor" (Esed, 1999/1420: c. 2, 627), şeklinde de yorumlayanlar da olmuştur.

Bu yorumlardan anlaşılan odur ki Hz. Musa ile Firavun'un mücadelesi esnasında böyle bir olay gerçekleşmiştir. Asanın, insanları dehşete düşürecek ve sihirbazları iman ettirecek derecede büyük ve etkileyici bir canavara dönüştüğü, buna rağmen Firavun'un yine de iman etmediği, mucize gösterilmesinin, mucize talebinde bulunanların samimiyezsizliklerini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

d. Denizin İkiye Yarılması

Hz. Musa ve İsrâil Oğullarının, Firavun'un zulmünden dolayı Mısır'ı terk etmek zorunda kalmaları, Firavun'un ise onların peşine düşmesi akabinde karşılıklı bir deniz çıktığında Hz. Musa'nın asasını denize vurarak bir yol açması ve beraberindekilerle birlikte denizi geçmeleri, arkalarından gelen Firavun ve askerlerinin ise o denizde boğulmaları Hz.

Musa’nın en çok bilinen mucizelerinden biridir.

Bu konu birkaç ayette geçmektedir. Onlardan birinde Allah şöyle buyurmuştur: “Bunun üzerine Musa’ya: Asan ile denize vur! diye vahy ettik. (Vurunca deniz) derhal yarıldı (on iki yol açıldı), her bölük koca bir dağ gibi oldu.” (Şuara 26/63).

Konuyla ilgili bu ayeti İbn Kesir’in bazı ayrıntıları aktarmak suretiyle değerlendirdiğini görmekteyiz. Hz. Musa denize ulaştığı zaman, “ey her şeyden önce var olan, her şeyi yaratan, her şeyden sonra da var olacak olan, bize bir çıkış yolu göster” diye dua etmiş, bunun üzerine Allah “asanı denize vur” diye emretmiştir. Katade, Allah’ın denize “Musa sana asasıyla vurduğu zaman onu dinle ve ona itaat” diye emir buyurduğunu, denizin ise Hz. Musa’nın nereden vuracağını bilmediğinden gece boyu debelenip durduğunu nakleder. Denize vurduğu zaman her bir parçası bir dağ gibi olacak şekilde ikiye ayrılmış. bunların arasında, zemini kupkuru, kolay bir şekilde geçmeleri için yol oluvermiştir. Sonrasında ise Müslümanlar kurtulmuş, düşman ise suda boğulmuştur (İbn Kesir, 2000: c. 10, 348-349).

Bu değerlendirmede olayın daha çok hikayemsi anlatımı göze çarpmaktadır. Böylesine önemli bir olayın hikmeti ve verdiği mesajlar üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Olayın ayrıntısı verilmek suretiyle muhtemelen okuyucunun merakı giderilmeye çalışılmaktadır.

Denizin yarılması hadisesi, Hz. Musa’ya verilen en büyük mucizelerden bir tanesidir. Hz. Musa, asasıyla denize vurunca oradan yol açıldığı, ama İsrâiloğullarının, önce denizden geçme konusunda tereddüt yaşadıkları, sonrasında ise geçtikleri rivayet edilmektedir (Râzî, 1420: c.24, 507). Çünkü Hz. Musa ve taraftarları denizin yanına geldiklerinde içlerinden bir kısmı sabırsızlanıp sızlanmaya ve Hz. Musa’yı zor durumda bırakmaya başlamışlardı. Bu esnada Allah, Hz. Musa’ya asasını suya vurmasını emretmiş ve deniz ikiye ayrılmıştır (Taberi, 2000: c. 19, 357). Denizden on iki ayrı yol açıldığı da söylenmiştir. Denizin yarılması mucizesini görmelerine rağmen İsrâiloğulları sonrasında yine buzağıya tapmış ve Hz. Musa’dan Allah’ı kendilerine göstermesini istemişlerdir (Zemahşerî, 1407: c. 3, 317). Bu değerlendirmelerde de aynı şekilde olayın ayrıntısı üzerinde durulduğu, böylesi büyük bir mucize gösterilmesine rağmen İsrâiloğullarının, her zaman yaptıkları gibi yine nankörce davrandıkları gerçeğinin vurgulandığını görmekteyiz.

Bu meseleyle ilgili olarak olayı, normal bir doğa olayı olarak gören anlayış da ortaya çıkmıştır. Adı geçen denizin, bugünkü Süveyş kanalı bölgesi olduğu, burasının günümüzdeki kadar derin olmadığı, med-cezir hadisesiyle zaman zaman suyunun tamamen çekilip geçilebilir hale geldiği, daha sonra da su ile dolduğu düşüncesi bu minvalde düşünülebilir (Esed, 1999/1420: c. 2, 747-748). Bu anlayışa karşı denizin yarılarak iki dağ şekline ortada bir yol bırakacak şekilde iki yana yığılmış olması ve bunun da uzun süre kalması, bir fırtına ya da tufan sonucu meydana

gelen tabi bir olay olması imkanını ortadan kaldırmaktadır da denmiştir. Ayrıca ortada yer alan yolun kupkuru olması da manidardır (Mevdûdî, 1995: c. 4, 31).

Normal bir doğa olayının, Kur'an'da birkaç defa anlatılması, olayda Hz. Musa ve taraftarlarının kurtulup Firavun ve askerlerinin boğulması, meselenin sıradan bir tabiat olayı olamayacağı gerçeğini gözler önüne sermektedir. Burada Allah'ın, çaresiz kaldıklarında inananlara yardım ettiği, ibret olsun diye bir kısım azgın inkarcıları helak ettiği, bazı zamanlarda tabiat olaylarını tersine çevirdiği şeklinde bir sonuca varmak mümkündür.

3.2. Hz. İsa'ya Verilen Bazı Mucizeler

Hristiyanlık inancında, Hz. İsa'nın mucizelerine yönelik olarak, onun tanrısal varlığını kanıtlama çabasının ön plana çıktığını görmekteyiz (Avcı, 2000: 258). Onun olağandışı bir şekilde dünyaya gelmesi, kendileri için bir imtihan vesilesi olmuştur. Bu durumda Allah'ın, her şeye gücü yeteceği gerçeğini ön plana çıkarmak yerine meseleyi daha basite indirerek Hz. İsa'ya sahip olmadığı özellikleri vermeye doğru bir mecraya kaydırmışlardır. Daha doğumundan itibaren kendisinde mucizevi haller görülmeye başlamış, sonraki dönemlerde de aynı şekilde çeşitli mucizeler göstermiştir. Diğer insanların yanında, Havarilerin de Hz. İsa'dan mucize istediklerine ayetler işaret etmektedir (Esed, 1999/1420: c. 1, 219). Böyle bir düşüncüyü benimsediğimizde, onların da bu konuda bazı tereddütler yaşadıkları ve inançlarını pekiştirmek adına mucize talebinde bulundukları gerçeğini kabul etmemiz gerekecektir. Burada da Hz. Musa'da olduğu gibi Hz. İsa ile ilgili mucizelerden birkaçını ele alacağız.

a. Babasız Dünyaya Gelmesi

Hz. İsa'nın mucizeleri doğumuyla birlikte başlamıştır. Diğer insanlardan farklı olarak babasız bir şekilde dünyaya gelmiştir. Olağan dışı bir durum olduğu için bunu mucize olarak adlandırıyoruz. Konuyla ilgili ayetlerden bir tanesi şu şekildedir: “Meryem: Rabbim! dedi, bana bir erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum olur? Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir, Allah dilediğini yaratır. Bir işe hükmedince ona sadece «Ol!» der; o da olur.” (Ali İmran 3/47).

İbn kesir, bu ayeti açıklama sadedinde, ayette olduğu gibi konunun doğumdan önceki boyutu ve Hz. Meryem'in şaşkınlığı üzerinde durmuştur. Hz. Meryem, kocasının olmadığını, evlenmeyi düşünmediğini, kötü yolda da olmadığını söyleyerek çocuğunun olacağının haber verilmesi karşısındaki şaşkınlığını dile getirmiş, bu şaşkınlığına cevap olarak Allah'ın her şeye gücünün yettiği, yaratma konusunda da O'na bir sınır konamayacağı, dilediğini dilediği şekilde yaratabileceği ifade edilmiştir. Burada dikkat çeken bir husus, Zekeriya kıssasında olduğu gibi “dilediğini yapar” denmiyor “dilediğini yaratır” deniyor. Bunun gerekçesi, Hs. İsa'nın bu şekilde yaratılması konusunda herhangi bir şüphenin olmamasıdır (İbn Kesir, 2000: c. 3, 64).

Bu değerlendirmede Hz. Meryem'in ilk anda bir şaşkınlık yaşadığı, daha sonra ise Allah'ın gücü kendisine hatırlatılarak böylesi bir durumun meydana gelmesinin Allah için kolay olduğu gerçeğinin dile getirildiğini görmekteyiz. Burada dikkat çekilen bir husus, ayette “Allah dilediğini yaratır” ifadesinin kullanılmasıdır. Bu şekilde bir kullanım, Hz. İsa'nın bir ilah değil, diğer insanlar gibi Allah tarafından yaratılmış bir kul olduğuna işaret etmek içindir.

Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesi sıra dışı bir olaydır. Burada Allah'ın sınırsız yaratma gücü söz konusudur (Esed, 1999/1420: c. 1, 98). Herhangi bir erkek ona dokunmamış ve evlenmemiş olmasına rağmen diğer insanlar için bir ibret ve imtihan vesilesi olarak böyle bir olay vuku bulmuştur (Taberi, 2000: c. 6, 420). Ayrıca Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesi Hz. Adem'in yaratılışına benzetilmiştir (Ali İmran 3/59). Allah için imkansız bir şey yoktur. Bunun mümkün olamayacağını söyleyenlerin delil getirmesi gerekir (Râzî, 1420: c.8, 226). Nasıl ki Hz. Adem, babasız, hatta annesiz olarak dünyaya gelmişse, Hz. İsa'nın da babasız dünyaya gelmesi inkar edilemez bir gerçektir.

Hristiyanların, Hz. İsa'yı mucizevi doğumu nedeniyle bir ilah gibi görmeleri, Yahudilerin de evlenmeden çocuk sahibi olduğu için Hz. Meryem'i suçlamaları, onun babasız dünyaya geldiğinin kanıtıdır. Ayrıca eğer babası olsaydı, Meryem oğlu İsa diye değil, babasına nispet edilerek anlatılırdı (Mevdûdî, 1995: c. 1, 257). Bu nedenle onun normal bir şekilde dünyaya gelmiş olduğunu iddia etmek ayetlerde anlatılan duruma aykırı bir tutum olacaktır.

Hz. Meryem'in hamile kalmasıyla ilgili olarak, meseleyi sadece Hz. Meryem'de var olduğu iddia edilen fizyolojik bir yapıyla izah etme yolunu tercih edenlerde olmuştur. Böylesi bir anlayışı savunanlar, ayetlerde hem erkeklere hem de dişilere ait zamirin kullanılmasının, Hz. Meryem'in iç organlarında, hem yumurta hem de sperm üreten bir yapının olduğu sonucuna ulaşılmasına sebep olduğu kanaatini taşımaktadırlar (Bayraklı, 2002: c. 4, 66-67).

Anlıyoruz ki, Hz. İsa'nın dünyaya gelişi, çoğunluk tarafından, insanlar için bir ibret ve imtihan vesilesi olarak olağan dışı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu yaratılış sonucunda kimi insanlar Hz. Meryem'i iffetsizlikle suçlamış, kimileri ise Hz. İsa'yı ilah gibi görmüş, bu şekilde iki aşırı uç noktanın oluşmasına sebep olmuştur. Bazı yorumcular ise bunu fizyolojik bir yapı değişmesiyle açıklama yoluna giderek onun dışındaki müdahaleleri yok saymışlardır.

b. Beşikte İken Konuşması

Hz. İsa ile ilgili mucizelerden bir diğeri onun, beşikte iken bir yetişkin gibi konuşmasıdır. Bu mucize daha çok, annesine yapılan iftiralara cevap verme mahiyetinde gerçekleşmiştir. Konuyla ilgili ayet çok sarih: “O, sâlihlerden olarak beşikte iken ve yetişkinlik halinde insanlara (peygamber sözleri ile) konuşacak.” (Ali İmran 3/46).

İbn Kesir, bu ayeti açıklama tarzına baktığımızda ona göre Hz. İsa, küçük yaşta olmasına rağmen bir mucize olarak, tek olan Allah'a ibadet etmeye, O'na hiçbir şeyi ortak koşturmaya insanları davet etmiştir. Bu ifadeler Allah'ın ona vahyi olarak verilmiştir. Söylediği şeyler doğru olan sözlerdir (İbn Kesir, 2000: c. 3, 63).

İbn Kesir'in üzerinde durduğu konu meselenin, Hz. İsa'nın daha beşikte iken bir davetçi gibi davranıp insanları tek olan Allah'a kulluk etmeye davet etme şeklinde gerçekleşmiş olmasıdır. Bir peygamberin böylesi küçük yaşta davetle sorumlu olup olmadığı ayrı bir tartışma konusudur.

Hz. İsa, anlaşıldığı kadarıyla büyük bir insan gibi peygamber sözleriyle beşikte iken konuşmuştur (Zemahşerî, 1407: c. 1, 364). Beşikte iken konuşması, annesine atılan iftiralara cevap verme ve peygamberliğine işaret etme amacıyla gerçekleşmiştir (Taberi, 2000: c. 6, 418). Ayette ifade edilen bir diğer husus, yetişkin iken de konuşmasıdır. Hem beşikte hem de yetişkin konuşmasının birlikte ifade edilmesi, onun, hayatında bazı evrelerden geçtiğini, ilah olan birinin böyle evrelerden geçmesinin mümkün olmayacağını ifade etmek içindir. Hem beşikte hem de yetişkin aynı güzellikte konuşma gücüne sahip olmuştur. Hristiyanlar, onun geniş bir halk kitlesinin şahit olduğu bir ortamda konuşmadığını öne sürerek bu gerçeği kabul etmemişlerdir (Râzî, 1420: c.8, 225).

Bu ayetten ve yapılan değerlendirmelerden Hz. İsa'nın, beşikte iken, büyük bir insan gibi konuştuğunu, annesine yapılan iftiralara cevap mahiyetinde açıklamalar yaptığını, bunun yanında Allah'a ibadet etmeye insanları davet ettiğini, hayatında çeşitli evrelerden geçmiş olmasının onun ilah değil bir insan olduğu anlamına geldiğini anlıyoruz.

c. Ölülere Diriltmesi

Hz. İsa'ya diğer peygamberlerde olmayan, ölmüş olan insanları hayata döndürebilme mucizesi de yine ilahi bir lütuf olarak verilmiştir. Bu da tabii ki Allah'ın izniyle gerçekleşen bir durumdur: "...Ölülere benim iznimle (hayata) çıkarıyordun..." (Maide 5/110).

İbn Kesir, bu konuyu yine olayın ayrıntısına girmek suretiyle izah etme yolunu seçmiştir. Allah'ın izni, dilemesi ve gücü sayesinde kabirde olan bir kişiyi çağırıyor, o da kabirden kalkıyordu. Ölülere diriltmek istediği zaman iki rekat namaz kılardı. Namazda mülk ve secde surelerini okurdu. Sonrasında ise dua ederdi (İbn Kesir, 2000: c. 5, 412-413).

İbn Kesir'in bu açıklamasında, diğer açıklamalarına benzer tarzda, İslami kaynaklarda pek rastlanmayan detaylı bilgiler aktardığını görmekteyiz. Burada, hemen ölmüş olan birini değil, kabre konmuş olan birini hayata döndürdüğü gerçeği ortaya çıkmış oluyor. Bu mucize olayında da yine vurguladığı konu olayın, Allah'ın gücü ve yardımı sayesinde gerçekleştiğidir.

Bu ayetten, öldükten sonra kişiyi tekrar hayata döndürdüğü sonucunu rahatlıkla çıkarabiliyoruz (Mevdûdî, 1995: c. 1, 521). Ayette Allah'ın izniyle ifadesinin kullanılması, yaratmayı asıl meydana getirenin Allah olduğu, ama bunu mucize olarak peygamber vasıtasıyla gerçekleştirdiğine işarettir (Râzî, 1420: c.8, 229). Ölülerini diriltme mucizesinin, Allah'a dua etmesi ve bu duasının sonucunda da ölen kişinin hayata dönmesi şeklinde olduğu da söylenmiştir (Taberi, 2000: c. 6, 431). Mucize her ne kadar bir peygamber eliyle gerçekleşmiş olsa da onun asıl failinin Allah olduğu yadırganamaz bir gerçektir. Allah, bunu bazen doğrudan, peygamberin talebi olmadan gerçekleştirebileceği gibi, peygamberin duası akabinde de ona bu imkanı verebilir.

Meselenin bir mucize değil, olağan bir durum olduğunu dile getiren açıklamalara da rastlıyoruz. Ölülerini hayata döndürmesi, ruhen ölmüş olan topluma yeniden hayat vermesinin mecazi olarak ifadesidir de denmiştir (Esed, 1999/1420: c. 1, 99). Elbette ki bu yaklaşım, peygamberlerin asli görevlerine vurgu yapan bir ifadeyi içermektedir. Her peygamber, ruhen ölmüş bir toplumu, hayata döndürme ve kulluğu hatırlatma göreviyle gönderilmiştir. Ama burada. Hz. İsa ile ilgili, diğer peygamberler hakkında söylenmeyen özel bir durumun olduğu ayette çok açık bir şekilde açıklanmıştır. Oysa diğer peygamberlerle ilgili böyle bir ifadenin yer aldığını görmüyoruz.

d. Körleri ve Alaca Hastalarını İyileştirmesi

Hz. İsa'ya verilen bir diğer mucize, özellikle o dönem itibarıyla iyileşmesi imkan dahilinde görülmeyen hastalıkları iyileştirme gücünün kendisine verilmesidir. Zaten iyileşme imkanı olan bir hastalığı tedavi etseydi bunu mucize olarak adlandırmak anlamsız olacaktı. İlgili ayet şu şekildedir: "...Körü ve alacalıyı iyileştiririm..." (Ali İmran 3/49).

İbn Kesir, bu mucizeyi, tıp ilmiyle bağlantılı olarak ele almıştır. Her peygamber, kendi zamanına uygun mucizelerle donatılmıştır. Hz. İsa da tıbbın ileri seviyede olduğu bir zamanda gönderilmiştir. Bu nedenle doktorların dahi çaresiz kaldığı hastalıkları iyileştirme gücüyle donatılmıştır (İbn Kesir, 2000: c. 3, 65-66).

İbn Kesir'in bu ifadeleri, mucizelerin zamana ve mekana uygun bir şekilde gerçekleştiği gerçeğini ortaya koyma sadedinde yapılan bir değerlendirmedir. İnsanların dikkatleri, meşguliyetleri, becerileri, hangi alanda temayüz etmişse, onlardan çok daha ileri seviyede maharete sahip bir peygamber, gösterdiği mucizelerle o toplumdaki daha üst bir konumda olduğunu, yani o topluma önderlik etme hakkının kendisinde olduğunu ortaya koymuş oluyor. Buradan çıkaracağımız bir diğer sonuç, önderlik yapacak olan Müslüman

liderler ya da din görevlileri, her zaman, toplumdan daha ileri seviyede bilgi ve kabiliyete sahip olmalıydılar ki o topluma önderlik edebilsinler.

İbn Kesir'in ifadelerinin aksine o dönemde bu hastalıkların iyileştirilmesine yönelik herhangi bir tıbbi gelişmenin mevcut olmadığını, bu nedenle böyle bir olayı gerçekleştirmenin olağanüstü bir durum olarak kabul edildiğini benimseyen görüşlerin de olduğunu bilmekte fayda vardır (Taberi, 2000: c. 6, 430). Bu mucizeden kastın, anadan doğma, sonradan kör olma, ya da geceleyin görememe hastalığı olanları iyileştirme şeklinde olduğu da anlaşılmıştır. Hastaları iyileştirmesinin sadece dua ile olduğunu söyleyenler de olmuştur (Râzî, 1420: c.8, 229). Burada Allah'ın izniyle ifadesinin tekrar edilmesi önemlidir. Onları iyileştirme konusunda yapmış olduğu şey dua etmektir. Ona ilahlık vasfını vermelerinin yanlışlığını göstermek için bu ifade tekraren söylenmiştir (Zemahşerî, 1407: c. 1, 364). Diğer mucizelerde olduğu gibi bundan kastın da ruhen hasta olan insanları yeniden hayata döndürmek anlamına geldiğini söyleyenlere de rastlamaktayız (Esed, 1999/1420: c. 1, 99).

Anlaşılan odur ki, bu mucizenin yapısıyla ilgili tam bir görüş birliği sağlanamamıştır. Kimileri o dönemde tıbbın gelişmiş olduğunu, kimileri ise gelişmemiş olduğunu söylemiştir. Her halükarda o dönemde gösterilen bu mucize, insanların gücünü aşan bir tarzda gerçekleşmiştir.

3.3. Hz. Muhammed'e Verilen Mucizeler

Hz. Peygambere mucize verilip verilmediği, verildi ise bunların neler olduğu konusu öteden beri hep tartışma konusu olmuştur. Kendisine Kur'an gibi bir mucize verildiği konusunda görüş birliği vardır. Bazıları Kur'an'ın yeterli olduğunu, bunun dışında başka bir mucizesinin olmadığını söylerken, alimlerin büyük çoğunluğu Kur'an dışında da hadislerde geçen mucizelerinin olduğu kanaatini taşımaktadır. Hatta hadislerde geçen mucizelerin yanında, Kur'an'da kendilerine işaret ettiği varsayılan mucizelerin de olduğu görüşündedirler (Maturidi, 2002: 256-257). Biz burada konuyu Kur'an eksenli düşündüğümüz için Kur'an'da kendisine işaret edildiği varsayılan mucizeleri ele alacağız.

3.3.1. Müşriklerin Hz. Peygamberden Mucize Talepleri

Mekke müşriklerinin, diğer peygamberler ve onların getirdiği mucizelerden haberdar olmaları sebebiyle Hz. Peygamberden mucize talebinde bulundukları malumdur. Fakat onların, mucize talepleri, bu davanın hak olduğunun ortaya çıkması amacına yönelik değil, Hz. Peygamberi aciz bırakma gayesiyledir. Zaten mucize gösterilse dahi iman etmeyeceklerdi. Buna rağmen Hz. Peygamber, onların hidayete ermelerini çok istediği için sanki onların bu isteğini karşılama, mucize getirme konusunda istekli idi (Reşîd Rızâ, 1999: c. 7, 260, 313). Müşriklerin, bir değil, daha fazla mucize talepleri olduğunu ifade eden ayetlerden biri şu şekildedir: "Onlar,

sen dediler, bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız.” “veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; öyle ki, içlerinden gürül gürül ırmakları akıtmalısın.” “Yahut iddia ettiğin gibi, üzerimize gökten parçalar yağdırmalısın veya Allah’ı ve melekleri gözümüzün önüne getirmelisin.” “Yahut da altından bir evin olmalı ya da göğe çıkmalısın. Bize okuyacağımız bir kitap indirmedeğin sürece (göğe) çıktığına da asla inanmayacağız. Rabbimi tenzih ederim. Ben sadece beşer bir elçiyim” (İsrâ: 17/90-93).

İbn Kesir, Müşriklerin mucize isteklerine karşı Hz. Peygamberin nasıl tavır gösterdiğini izah mahiyetinde açıklamalar yapmıştır. Hz. Peygamberden mucize talep etmeleri üzerine o, onlara davetin asıl gerekçesini ifade etmek üzere kendisinin bu talepleri yerine getirmek için peygamber gönderilmediğini, görevinin Allah’ın davetini insanlara tebliğ etmek olduğunu, kabul ederlerse bunun kendileri için faydalı, reddederlerse azabı gerektirecek bir durum olacağını bildirmiştir (İbn Kesir, 2000: c. 9, 78).

Burada İbn Kesir, Hz. Peygamberin, onların bu talebini yerine getirme konusunda isteksiz olduğunu, onun, bu talepleri yerine getiremeyeceğini söylediğini, peygamberlerin gönderiliş gayesine odaklanılması gerektiğini, bunun dışında bir talepte bulunmanın yersiz olduğunu ifade eder tarzında izahatlar yapmıştır.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Allah, bir mucizeyi, müşrikler istedi diye değil, böyle bir mucizenin gerekli olduğunu düşündüğü zaman gösterir. Çünkü inkarcıların mucize talepleri neticesinde onların hidayet yolunu bulmuş oldukları vaki değildir (Reşîd Rızâ, 1999: c. 7, 318). Allah, Hz. Peygambere, müşriklerin iman etmelerine yetecek kadar zaten mucize vermiştir. Buna rağmen tekrardan mucize istemeleri şaşılacak bir durumdur. Gösterilen mucizeler yeterlidir. Bunlara iman etmeyen kişi yenileri gösterilse onlara da iman etmeyecektir. Bu nedenle böylesi mucize isteklerini reddeder mahiyette ifadeler kullanılmıştır (Râzî, 1420: c.19, 40). Dolayısıyla Mekke müşrikleri, Kur’an’ın icazı karşısında çaresiz kalınca, Hz. Peygamberden, akıl almaz, hayret verici bu tür isteklerde bulunmaya başladılar (Zemahşerî, 1407: c. 2, 693). Mucize talep etme konusunda müşrikler meseleyi çok ileri boyuta taşımışlar ve bir meleğin risalet görevini de üstlenerek gelmesini, istediler. Hatta Allah’ı görmeyi ve kendilerine peygamber göndermekle neyi amaçladığını izah etmesini istediler. Böylesi bir tavır, kibirlenmenin zirve noktasıdır. Aynı zamanda örnek insanlar olan peygamberlerin, bu görevi hak etmediklerini iddia etmektir (Reşîd Rızâ, 1999: c. 7, 257-258). Oysa o peygamber, peygamberliğinden önce kendisine güven duydukları bir insandı. Ayrıca Hz. Peygamberden, onun gücünün üstünde olan ve Allah dilerse gerçekleşecek olan olağanüstü mucizelerin istenmesi saçma bir durumdur. İnsanlar, mucizelerle değil İslamın buyruklarıyla inanmaya karar vermelidirler. Eğer İslamın hükümlerini ikna edici buluyorlarsa

kabul etmeli, bulmuyorlarsa inkar edebilmelidir. Bunun dışında bir delil istemenin anlamı yoktur (Mevdûdî, 1995: c. 3, 137). Diğer taraftan bir melek indirilmiş olsaydı onlara süre tanınmaz ve bu durum onların helak edilmeleri için bir sebep teşkil ederdi. Mutezileye göre meleğin asli suretinde indirilmesi, özgür iradenin ortadan kalkmasına, bu durumun zorlayıcı bir mucizeye dönüşmesine sebep teşkil edecektir (Reşîd Rızâ, 1999: c. 7, 259). Çünkü meleğin indirilmesi, azabın habercisi olma amacına yönelik olarak gerçekleşen bir durumdur.

Konuyla ilgili bir diğer ayet de benzer mahiyet arz etmektedir: “Onlar (bir de) şöyle dediler: “Bu ne biçim bir peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalı.” “Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyeceği (meşakkatsızce geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı. (ayrıca) o zalimler (müminlere): Siz, ancak büyüye tutulmuş bir adama uymaktasınız! dediler. (Furkân: 25/7-8).

Bu ayet hakkında da İbn Kesir, Müşrikler, inkarlarını, inatçılıklarını ve yalanlamalarını başka bir şeyle temellendiremedikleri için bu gibi gereksiz ifadelerle peygambere sataştıkları kanaatindedir. Onun, kendileri gibi yiyip içmesini, peygamber olma özelliğine hanel getiren bir durum olarak görüyor, onu farklı gösterecek, peygamberliğine şahitlik edecek –melekleri görmeleri gibi- olağanüstü bir durum görmek istiyorlardı (İbn Kesir, 2000: c. 10, 287). Peygamber olacak şahsın en azından dünyevi güç ve ihtişam açısından kendilerini zorlayacak birisi olması, onu koruyan bir meleğin kendisine eşlik etmesi gerektiğini dillendiriyorlardı (Mevdûdî, 1995: c. 3, 577).

Müşriklerin bu şekilde akıl almaz ve sonu gelmez mucize taleplerinin Allah tarafından hoş karşılanmadığı ve gereksiz bir istek olduğu aşikardır. Çünkü peygambere verilmiş olan mucizeler, zaten bir kişinin iman etmesi için yeterlidir. İkna olmak isteyen kişi bunlarla ikna olabilir. İkna olmayan için ise başka mucizeler gösterilmiş olsa dahi bunun bir faydası olmayacaktır. Burada dikkat çeken bir diğer husus, inkar edenlerin, peygamberi, normal bir insan gibi yiyip içme ve maddi anlamda onlardan daha üst seviyede olmama konusunda eleştirmeleridir. Onlar, olağanüstü güçleri olan bir varlık tasavvur ediyorlar. Ya da inanmamak için olmayacak isteklerde bulunuyorlar.

3.3.2. Hz. Peygamberin Mucizeleri

a. Ayın Yarılması

Ayın yarılması hadisesi, Hz. Peygamber tarafından gerçekleştirildiği ifade edilen önemli mucizelerden biridir. Kâmer suresinin ilk ayetlerinin buna işaret ettiği kabul edilmektedir: “Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz

çevirirler ve: Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür, derler. Yalanladılar ve kendi heveslerine uydular. Hâlbuki her işin ulaşacağı yeri vardır.” (Kamer 54/1-3).

İbn Kesir, bu ayetle ilgili olarak yapmış olduğu açıklamalarda Mekke müşriklerinin Hz. Peygamberden mucize istediklerine Onun da onlara ayı iki parça olarak gösterdiğine, hira dağını ayın iki parçası arasında gördüklerine dair çok sayıda rivayeti (Buhârî, Tefsir, Sûretu'l-Kamer,1; Müslim, Kıyame, 44) nakletmiş, buna rağmen Mekke müşriklerinin Hz. Peygamberin kendilerine büyü yaptığını söyleyerek bu mucizeyi kabul etmediklerini ifade etmiştir (İbn Kesir, 2000: c. 13, 286-295).

İbn Kesir'in bu izahatında, olayın Mekke müşriklerinin huzurunda, onların mucize talepleri neticesinde gerçekleştiği, buna rağmen o müşriklerin, olayı büyüye benzeterek kabul etmedikleri, bu mucizenin, güvenilir hadis kaynaklarında geçtiği anlaşılmaktadır.

Bu olayın birinci boyutu, müşriklerin talebi üzere mi yoksa Hz. Peygamber tarafından herhangi bir talep olmadan mı gerçekleştiğidir. Bazı tefsirlerde Mekke müşriklerinin Hz. Peygamberden mucize istemeleri nedeniyle onun ayın yarılmış halini kendilerine gösterdiği ama onların bunun bir sihir olduğunu söyleyerek yalanladıkları bilgisi aktarılmıştır (Taberi, 2000: c. 22, 565). İkinci boyutu ise gerçekleştiği zamandır. Ayın yarılmasıyla ilgili bu olayın kıyametin yaklaştığına dair bir alamet olmak üzere Hz. Peygamber zamanında gerçekleştiğine dair görüşlerin olduğunu görmekteyiz (Zemahşerî, 1407: c. 4, 431). Onlara göre ayetin bağlamı, hadisenin gelecek zamanda olacağına ihtimal vermemekte, olayın gerçekleştiğini göstermektedir. Konuyla ilgili birçok rivayet vardır. Bunlardan sadece Enes'ten gelen rivayette müşriklerin talebi üzere gerçekleştiği yer almakta, diğerlerinde böyle bir talepten bahsedilmemektedir. Olayı gören müşriklerin Hz. Peygamberin kendilerini büyülediğini, olayı teyit etmek için dışardan gelenlere de sorduklarını, onların da bu olayı gördüklerini ifade ettiklerini rivayetlerden görebiliyoruz. Ayrıca Hindistan'ın Malabar şehrinde olaya şahit olan bir hükümdar tarafından ayın yarılması hadisesi kayıtlara geçirilmiştir (Mevdûdî, 1995: c. 6, 45-48). Bu olayın, Hz. Peygamber zamanında gerçekleştiğine dair müfessirlerin ortak kanaatinin olduğu da söylenmiştir. Bazıları bunun ilerde gerçekleşeceğini söylemişlerse de bu uzak bir ihtimal olup anlamsız bir şeydir. Bu anlayış Felsefecilerin görüşünü yansıtmaktadır. Bunu kabul etmeyenler, böyle bir olayın dünyanın farklı yerlerinden de görülmesi gerektiği itirazını dile getirmişlerdir. Oysa ayın yarılıp tekrar eski haline gelmesi gayet doğaldır (Râzî, 1420: c.29, 288). Konuyla ilgili olarak olayı akli ve bilimsel çerçeveye oturtmak adına daha farklı bir yorumun yer aldığını görmekteyiz. Olaya bu çerçeveden bakıldığında hadisenin kısmi bir ay tutulması olabileceğini söyleyenler de olmuştur. Diğer taraftan, burada her ne kadar mazi fiil kipi kullanılmış olsa da kesinlik ifade etmek için

gelecek zaman anlamına gelebileceği bunun da kıyametten önce meydana gelecek felaketler olabileceği söylenmiştir (Esed, 1999/1420: c. 3, 1087).

Ayın yarılması hadisesinin, Hz. Peygamber zamanında gerçekleştiğine dair müfessirlerin büyük bir kısmının ortak kanaate sahip oldukları görülmektedir. Müşriklerin talebi üzere mi yoksa talep olmadan mı gerçekleştiği konusu tartışılmış ve ağırlıklı olarak, herhangi bir talep olmadan gerçekleştiği yönünde görüş beyan edilmiştir. Meselenin Hz. Peygamber zamanında gerçekleşmediği, kıyamet zamanı meydana gelecek olaylara işaret ettiği de aktarılan diğer görüşlerdendir. Olayın akli çerçeveye oturtulması adına bunun doğal bir tabiat olayı olduğu da söylenmiştir.

b. İsrâ-Miraç Hadisesi

Konuya girmeden önce bir hususu belirtmekte fayda vardır. İsrâ-Miraç hadisesinin birinci kısmı yani Mekke'den Kudüs'e yapılan yolculuk ayetle, sonrasındaki Kudüs'ten gökyüzüne yükseliş ise hadislerle sabittir. Bu konuda herhangi bir tereddüt söz konusu değildir. Hadise, İsrâ suresinin ilk ayetinde geçmektedir: “Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.” (İsrâ 17/1).

İbn Kesir, İsrâ-miraç hadisesiyle ilgili olayın ayrıntısına yönelik izahatlarda bulunmuştur. Konuyu açıklayıcı mahiyette çok sayıda rivayeti aktardıktan sonra ittifak edilen konunun, Hz. Peygamberin Mekke'den Kudüs'e geceleyin, tek bir defa, ruh ve bedenle ve rüyada değil uyanık olarak gittiği şeklinde olduğunu aktarmıştır. Kudüs'te mescitte iki rekat namaz kılmış ve sonrasında gökyüzüne çıkmıştır. Orada Allah kendisine üç hediye vermiş, bazı peygamberlerle karşılaşmış ve orada kendisine cennet ile cehennem gösterilmiştir. İbn Kesir, bu hadisenin ruh ve bedenle gerçekleştiği konusunda isrâcıdır. Bunu ispat etme yollarını da kullanmaktadır. Ona göre burak isimli bir binekle gitmesi beden ile gittiğinin delilidir. Çünkü ruh, bir bineğe ihtiyaç duymaz. Gökyüzünde Hz. Peygamberin Allah'ı görüp görmediği hep tartışma konusu olmuştur. Ona göre Hz. Peygamber, Allah'ı değil onun alamet ve belirtilerini görmüştür. Zaten miraç hadisesinde önemli olan, mahiyeti değil amacıdır. Allah, peygamberleri güvenilen ve işin ehli olan kişilerden seçer ve onlara diğer insanlara göstermediği kainatın bazı sırlarını gösterir (İbn Kesir, 2000: c. 8, 373-434).

Bu açıklamalardan İbn Kesir'in, İsrâ-miraç hadisesinin her ikisinin de gerçekleştiği kanaatinde olduğunu görmekteyiz. Ayrıca bu olay, ruh ve bedenle birlikte ortaya konmuştur. Önce Mekke'den Kudüs'e, oradan da gökyüzüne çıkılmıştır. Gökyüzünde Allah'ı değil,

O’nun varlığının alametlerini görmüştür. Ama ona göre önemli olan, olayın gerçekleşme şekli değil, içeriği ve vermek istediği mesajıdır.

Hiz. Peygamberin, Mescid-i Haram’da ya da Ümmühani’nin evinde iken geceleyin göğsünün açılıp temizlendiği, sonra bir binekle Mescid-i Aksa’ya, oradan da gökyüzüne çıkarıldığı bir gerçektir (Taberi, 2000: c. 17, 332). Müslümanların çoğunluğu, İsrâ hadisesinin bedenlen gerçekleştiği konusunda görüş birliğine varmışlardır. Azınlık bir grup, ruhen ya da rüyada gerçekleştiği kanaatindedir. Hiz. Süleyman’ın, rüzgarla kısa sürede uzun mesafeler kat etmesi, Belkıs’ın tahtının da aynı şekilde bir anda uzak mesafeden getirilmesi, İsrâ hadisesinin mümkün olduğunun göstergeleridir. Hadisler, miraç hadisesinin de ruh ve bedenle birlikte gerçekleştiğine delalet eder. Zaten ayette geçen “abd” kelimesi ruh ve bedenin birlikte adlandırılmasıdır (Râzî, 1420: c.20, 293-295). Zaten “Kulunu götüren Allah yücedir” ifadesi bunun, Allah’ın sınırsız gücü ile meydana getirdiği olağanüstü bir durum olduğunu göstermektedir. “Kulunu bir gece....götüren” ifadesi ise bunun sadece bir görüntü veya rüya olmadığını, bizzat fiili olarak gerçekleşen bir durum olduğunu göstermektedir. İnsanoğlunun sınırlı gücü ile aya çıktığı gerçeği önümüzde dururken, Allah’ın sonsuz gücü ile Hiz. Peygamberi Kudüs’e ve oradan da gökyüzüne götürmesinde şaşılacak bir durum olmaması gerekir (Mevdûdî, 1995: c. 3, 76).

Diğer taraftan olayın, kısa bir süre içerisinde gerçekleştiğini ifade etmek üzere gece tabiri kullanılmıştır (Zemahşerî, 1407: c. 2, 646). Uzun sürede gerçekleşmesi zaten mucizevi yönünü ortadan kaldıracaktı. Miraç hadisesinde, bizim dünya ölçütlerine göre algıladığımız zamandan farklı bir boyuta geçilmiştir. Farklı bir alemde, algılayamadığımız olağanüstü bir yolculuk gerçekleşmiştir. Bundan dolayı orada zamanın nasıl geçtiğini anlayacak kapasiteye sahip değiliz (Öztürk, 2014: 94). Bu olayın bedensel değil ruhsal olarak gerçekleştiğini düşünenlerin de olduğunu söylemiştik. Onlara göre İsrâ-miraç olayının bedensel olarak gerçekleştiğini savunanlar bu görüşlerini delillendirecek hadisleri getirememişlerdir (Esed, 1999/1420: c. 3, 1337-1338). Bunun illa da hadislerle delillendirilmesi acaba ne kadar doğrudur? Bir insan “ben şuradan şuraya gittim” dediğinde biz ona “bedenen mi ruhen mi gittin?” diye bir soru sormayız. Çünkü onun oraya bedenlen gitmiş olduğunu anlarız.

Hiz. Peygambere Kur’an’dan başka mucize verilmediğini iddia edenlerin İsrâ mucizesini açıklamaları oldukça zor gözükmeştir. Miraç kısmı olmasa da İsrâ bölümü Kur’an’da geçmektedir. Bunun o zamanki şartlar dikkate alındığında olağanüstü bir durum olduğu muhakkaktır. Olayı bedenlen değil de ruhen ya da rüyada gerçekleşmiş bir hadise olarak değerlendirmek, -böyle bir olay her insanın başına gelebileceğinden- meseleyi sıradanlaştırmak ve olağanüstü bir durumu basite indirgemek anlamına gelecektir.

c. Bedir Savaşında Müşriklerin Üzerine Toprak Atması Mucizesi

Kur'an'da Hz. Peygamberin mucizelerinden birine işaret ettiği kabul edilen bir diğer husus, Enfal suresinde geçmektedir. Konuyla ilgili ayet şu şekildedir: “(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Onları; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı ve bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.” (Enfal 8/17).

İbn Kesir, bu ayeti açıklarken iki konu üzerinde durmuştur. Bunlardan birincisi: Fiillerin asıl yaratıcısının Allah olduğudur. O, Müslümanlara, sayıları az olmasına rağmen birçok defa destek olmuş ve onları zayıf durumda olmalarına rağmen muzaffer kılmıştır. İkincisi: Bedir savaşında Hz. Peygamber, müşriklerin üzerine bir avuç toprak atmış, Allah bunu onların gözlerine ulaştırarak bununla meşgul olmalarını sağlamış, bu esnada da Hz. Peygamber hücum emrini vermiştir. Burada da toprağı atan Hz. Peygamber olmasına rağmen onu tüm müşriklerin gözlerine ulaştıran Allah'tır. Aksi takdirde bir insanın bunu yapması mümkün değildir (İbn Kesir, 2000: c. 7, 40).

İbn Kesir'in açıklamalarında ilk olarak Allah'ın gücü, kuvveti ve müminlere yardım ve desteği üzerinde durulmaktadır. Diğer taraftan, Bedir savaşında gerçekleşen ve müşriklerin dikkatlerini dağıtarak mağlup olmalarına sebep olan toprak atma hadisesi değerlendirilmektedir. Aslında her ikisinde de Allah'ın müminlere yardımı söz konusudur. Ama burada bizim konumuzla bağlantılı olan kısım ikincisidir. Toprak atılması ve bu bir avuç toprağın, koskoca bir orduyu telaşa sürüklemesi. Bu manada düşündüğümüzde İbn Kesir'in böylesi bir mucizenin var olduğunu ve ayetin ona işaret ettiğini kabul ettiğini görmekteyiz.

Bu ayetle ilgili çok farklı yorumların yapıldığını görmekteyiz. Ayette Bedir savaşı esnasında, teke tek mücadeleden önce Hz. Peygamberin, yerden bir avuç toprak alarak “yüzleri kavrulsun” deyip müşrik ordusunun üzerine atması hadisesinden bahsedildiği söylenmiştir (Mevdûdî, 1995: c. 2, 159). Olayın gerçekleşme tarzına değinecek olursak Hz. Peygamber, Allah'a zafer nasip etmesi için dua ederek Hz. Ali'den bir avuç toprak getirmesini istemiş ve onu müşriklerin üzerine atarak onunla meşgul olmalarına vesile olmuştur. Burada Allah, Onun toprağı atmasının diğer insanların atması kadar bir etki meydana getireceğini ama kendisinin bunu bütün müşriklere ulaştırdığını haber vermiştir (Râzî, 1420: c.15, 466). Burada atılan şeyi hedefine ulaştırmanın Allah olması hasebiyle asıl failin Allah olduğu ifade edilmiştir. Yani atma fiilinin asıl müsebbibi Allah'tır (Taberi, 2000: c. 13, 442-443).

Bazı yorumlarda ise ayetin tamamen farklı bir durumu anlattığı ifade edilmektedir. Bu olayda Allah, Bedir savaşında büyük bir zafer kazanan müminlerin kibirlenmemelerini, onlara bu zaferi verenin Allah olduğunu hatırlamalarını istemiştir (Zemahşerî, 1407: c. 2, 207).

Ayette geçen atmak fiilinin ok atmak anlamına geldiği, rivayetlerde anlatılan nesnenin toprak, kum, çakıl gibi farklı şekillerde anlatıldığı, yani bir tutarlılığın olmadığı söylenerek rivayetin ayetle bağlantılı olmayacağı söylenmiştir (Balcı, 2009: 107-108). Ayrıca ayetin, düşmanların kalplerine korku salmak anlamına gelebileceği de dile getirilmiştir. Diğer taraftan Hz. Peygamberin düşman üzerine toprak atmasıyla ilgili rivayetlerin sahih olmadığını söyleyenler de olmuştur (Esed, 1999/1420: c. 1, 324-325). Bu toprak atma hadisesinin Huneyn savaşında gerçekleştiğine dair de rivayetlerin olduğunu da unutmamak gerekir (Müslim, Cihad, 81).

Bu konuda görüş birliğinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Müfessirlerin çoğunluğuna göre ayet, Bedir savaşında meydana gelen Hz. Peygamberin düşman ordusu üzerine toprak atması hadisesine işaret etmektedir. Son dönemlerde yapılan bir kısım yorumlarda ise konuyla ilgili rivayetlerin sıhhati üzerinde durulmuş, bunların sahih olmadığı ve ayetin müminleri kibirlenmemeleri konusunda uyarmaya yönelik olduğu dile getirilmiştir. Ama ayetin, hem müminlere bir uyarı, hem de düşman askerleri üzerine toprak atılması hadisesini hatırlatmak üzere gelmiş olması ihtimalini birlikte düşünmek de mümkündür.

d. Kur'an Mucizesi

Kur'an'ın, Hz. Peygamberin en büyük mucizesi olduğu konusunda görüş birliğinin olduğunu söylemek yanlış olmaz. Onun hem şekil bakımından hem de muhteva yönünden mucizevi bir yapısının olduğu, onun benzeri bir kitabı getirmekten mahlukatın aciz olduğu herkesin malumudur. Konuyla ilgili ayetlerden bir tanesi şu şekildedir: “Andolsun, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini ortaya getiremezler.” (İsrâ 17/88).

İbn Kesir'in, Kur'an mucizesini ele alış tarzına baktığımızda onun daha çok Kur'an'ın meydan okuması karşısında insanların aciz kalması üzerinde durduğunu görmekteyiz. Ona göre insanların tümü, bir araya gelseler, bütün destekçilerini çağırsalar yine de Kur'an'ın bir benzerini getiremezler. Çünkü yaratanın sözü ile yaratılanın sözünü kıyaslamak mümkün olmayan bir durumdur. Yaratanın eşi, benzeri yoktur. O'na denk bir varlık düşünülemez (İbn Kesir, 2000: c. 9, 77).

Bu açıklamalardan, Kur'an'ın insanlara bir benzerini getirmeleri için meydan okuduğu ama insanların bu meydan okuma karşısında aciz kaldıkları, aciz kalma gerekçesinin ise yaratanla yaratılanın aynı konumda olmaması, arada büyük bir güç farkının olması, yarattıklarının Allah ile boy ölçüşmeye kalkmasının kulun aciziyetiyle sonuçlanmasının mukadder olması çıkarımını yapmamız mümkündür.

Hız. Muhammed'in peygamber olduğunun en büyük delili elbette ki Kur'an'dır. Kur'an, ilmi bir mucizedir. İçeriğine baktığımızda birçok akli ve kevnı mucizeyi ihtiva ettiğini görürüz. Hız. Musa'nın asa mucizesinde olduğu gibi kevnı mucizeler sadece kendi zamanına hitap eder. O nedenle Kur'an'ın, Hız. Peygamberin peygamberliğine delaleti daha güçlüdür (Reşîd Rızâ, 1999: c. 7, 318-319). İnsanlara, Kur'an'ın benzerini meydana getirebilmeleri için her türlü imkan verilmesine rağmen yine de bunu başaramamışlardır. Bu konuda şöyle bir soru akla gelebilir. Biz, insanların, Kur'an'ın benzerini getiremediklerini biliyoruz. Ama cinlerin, bir benzerini getirip-getiremediklerini nereden bileceğiz? Bu soruya şöyle cevap verilebilir: Cinlerin eğer ki bu meydan okuma konusunda benzerini getirmiş oldukları bilirse Allah bunu mutlaka bize bildirirdi (Râzî, 1420: c.21, 406). Bildirmemesi, böyle bir cevap vermenin olmadığı anlamına gelmektedir.

Kur'an'ı Hız. Peygamber uydurdu diyenlerin şu soruyu kendilerine sormaları gerekir: Hız. Peygamberden, peygamberliği öncesinde Kur'an'a benzer bir üslup tarzını acaba Mekkeliler görmüşler midir? Onun sözleri ile Kur'an ifadelerinin birbirinden ne kadar farklı olduğunu görmüyorlar mı? (Mevdûdî, 1995: c. 3, 136-137). Böylesi bir kitabı bir insanın meydana getirmiş olduğunu düşünmek safdillik olur. Çünkü Kur'an vahyi, ilk insandan sonuncusuna kadar, her devirde yaşayan tüm insanları, kapsamı alanına dahil etmesiyle, kendisine alternatif olduğunu iddia eden tüm sistemlere, ideolojilere meydan okumaktadır (Aydın, 2010: 51). Her devre hitap edebilecek bir kitabı meydana getirmek insan aklının bir ürünü olamayacaktır.

Kur'an, tartışmasız Hız. Peygamberin en büyük mucizesidir. O, hem şekil hem de içerik yönünden, mahlukatın bir benzerini getiremeyeceği bir yapıya sahiptir. İnsanlar, bugünü ya da yakın geleceği görüp ona göre pozisyon alabilirler. Ama yüzyıllar sonrasını görüp ona göre bir eser meydana getirmek ya da hazırlık yapmak insanın kapasitesini aşan ve sadece yaratıcıya özgü bir durumdur.

3.4. Hız. Peygambere Kur'an'dan Başka Mucize Verilmediği İddiası

Hız. Peygambere Kur'an'dan başka bir mucize verilmediğini, Kur'an'ın mucize olarak zaten yeterli olduğunu, özellikle her konuda ileri bir düzeye gelmiş olan çağımızda başka bir mucizeye ihtiyaçta kalmadığını düşünenler de vardır. Bu düşüncelerini destekler mahiyette bazı ayetlerin var olduğunu dile getirmektedirler.

O ayetlerden bir tanesi İsrâ suresinde geçmektedir: "Bizi, ayetler (mucizeler) göndermekten alıkoyan tek şey, öncekilerin bu ayetleri yalanlamış olmasıdır. Nitekim Semd

kavmine, açık bir mucize olmak üzere bir dişi deve vermiştik. Onlar ise, (bu deveyi boğazladılar ve) bu yüzden zalim oldular. Oysa biz ayetleri ancak korkutmak için göndeririz.” (İsrâ 17/59).

İbn Kesir, bu ayetin, müşriklerin, Hz. Peygamberden, önceki peygamberlere verildiği gibi büyük mucizeler talep etmeleri üzerine indirildiği bilgisini aktarmaktadır. Burada Hz. Peygamber iki seçenek arasında serbest bırakılmıştır. Bunlardan birincisi: İstedikleri şeylerin verilmesi ama bunun sonucunda iman etmeyenlerin helak edilmesi. İkincisi: Tövbe etmeleri için onlara süre tanınması. Hz. Peygamber, birincisini tercih etmiştir (İbn Kesir, 2000: c. 9, 35).

İbn Kesir'in, bu ayet hakkındaki değerlendirmelerini diğer mucizelere bakış açısıyla birlikte düşündüğümüzde onun Kur'an'dan başka bir mucize olmadığı kanaatini reddettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Burada üzerinde durduğu konu, mucizelerin, müşriklerin talebi üzerine gerçekleşmesinin reddedilmesidir. Çünkü onların talebi üzerine bir mucize gösterilmiş olup onlar da iman etmezlerse bu durum onların helak olmalarına sebep olacaktır.

Mekke müşriklerinin, safa tepesinin altına dönüştürülmesi, rüzgarın Hz. Peygamberin emrine verilmesi gibi büyük mucizeler talep etmeleri üzerine inmiş olan bir ayettir de denmiştir (Taberi, 2000: c. 17, 477). Bunları yapmış olsak bile siz zaten iman etmeyeceksiniz ve helak olacaksınız. Yani bu nimetlerden istifade edemeyeceksiniz (Zemahşerî, 1407: c. 2, 674). Müşriklerin talep ettiği kahredici, helak edici mucizelerin getirilmeyeceğini ifade eden bir ayettir. Zaten bunları daha öncekiler de reddetmiş ve helak olmuştu. Onları tekrar göstermek gereksiz bir iş olurdu (Râzî, 1420: c.20, 359). Önceki peygamberlerde olduğu gibi mucize gönderilmemesi aslında Müşrikler için bir rahmettir. Mucize gelse zaten kabul etmeyecekler ve azaba uğrayacaklar. Bu davetin kendisi zaten bir mucizedir (Mevdûdî, 1995: c. 3, 120-121). Bu yorumlardan anladığımız kadarıyla sanki helak edici mahiyette ve müşriklerin talebi üzere mucize gösterilmesinin mümkün olmayacağı sonucu çıkmaktadır.

Diğer taraftan, bu ayetten yola çıkarak, açık ve net bir şekilde, Hz. Peygamberin Kur'an'dan başka mucizesinin olmayacağı sonucunu çıkaranlar da olmuştur. Allah, Hz. Muhammed'i, sözlü mesajlarını desteklemek için mucizeler gösterme gücüyle donatmamıştır. Onun tek mucizesi her topluma ve her çağa hitap edebilecek bir yapıda olan ve kıyamete kadar devam edecek olan Kur'an'dır. Önceki peygamberler kendi çağlarına hitap ettikleri için tebliğleri kendi toplumlarının düşünsel yapılarıyla sınırlı idi. O dönemde henüz bağımsız düşünce gelişmemişti. Sembolik nitelikte birtakım mucizelere ihtiyaç duyuyorlardı. Oysa Kur'an, insanların sembolik mucizelere ihtiyaç duymadan anlayabileceği bir zaman diliminde gönderilmiştir. Bu nedenle Hz. Muhammed'e verilen tek mucize Kur'an'dır (Esed, 1999/1420: c. 2, 572). Bu açıklamaları yapanlara göre, Hz. Peygamberin Kur'an dışında bir mucizesinin olamayacağı net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili bir diğer ayet Ankebut suresinde yer almaktadır: “Dediler ki: "Ona Rabbinden mucizeler indirilseydi ya!" De ki: "Mucizeler ancak Allah katındadır ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım. Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır.” (Ankebut 29/50-51).

İbn Kesir’in, bu ayet hakkında yaptığı açıklamalara bakacak olursak Allah (cc), müşriklerin akılsız ve düşüncesiz bir yapıda olduklarını haber vermektedir. Kendilerine son derece belîğ, batılın asla kendisine bulaşmadığı, her mucizeden daha büyük olan Allah tarafından gönderilmiş bir kitap verilmiştir. Bu kitabı okuma yazma bilmeyen ümmi birisinin yazmış olma ihtimali yoktur. İbn Kesir, bu düşüncelerini açıkladıktan sonra Hz. Peygamberin, her peygambere, insanların kendisine iman etmelerine vesile olacak bir mucize verildiğini, kendisine ise Kur’an’ın verildiğini, bu kitap vesilesiyle kıyamet günü en çok uyulanın kendisi olacağını bildirdiği bir hadisi (Buharî, Fezâilu'l-Kur’ân 1, İ’tisâm 1; Müslim, İman 239) nakletmektedir (İbn Kesir, 2000: c. 10, 522-523).

İbn Kesir burada, müşriklerin ikna edilemez ve aklını kullanamaz bir insan tipi olduklarını, mucize gelse dahi iman etmelerinin mümkün olmadığını ifade etmektedir. Kur’an’ın iman etmeleri için yeterli bir mucize olduğunu söylerken, onun dışında Hz. Peygamberin başkaca bir mucizesinin olmadığıyla ilgili herhangi bir düşünce ortaya koymamaktadır.

Onların mucize istemedeki amaçları, hakikatın ortaya çıkması ise zaten Kur’an bunun için yeterlidir. Kabul etmiyorlarsa bu artık onların kendi sorunlarıdır. Buradaki hitabın Yahudilere olduğu, yanlarındaki kitabı doğrulayacak Kur’an’ın, onların iman etmesi için yeterli olduğu da söylenmiştir (Zemahşerî, 1407: c. 3, 459). Ayrıca diğer mucizeler, sadece onlara şahit olanlar için etkilidir. Oysa Kur’an her an önlerindedir (Mevdûdî, 1995: c. 4, 264). Kıyamete kadar da önlerinde olacaktır. Buradan yola çıkarak Hz. Muhammed’e verilen tek mucizenin Kur’an olduğu kanaatine varanlar da olmuştur (Esed, 1999/1420: c. 2, 578). Çünkü Kur’an vahyi, Hz. Peygamberin risaletini mucizelerle desteklemek yerine akli ön plana çıkarmaya, ayetler üzerinde düşünmeye, eğer güçleri yetiyorsa Kur’an’ın bir benzerini getirmeye yönelik ifadelerle doludur (Bulut, 2015: 25).

Bu ifadelerden iki türlü yaklaşımın ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi: Allah, müşriklerin talepleri üzere, diğer peygamberlere olduğu gibi helak edici mahiyette Hz. Peygambere mucizeler vermemiştir. Çünkü onların talepleri üzere bir mucize gösterilir de onlar iman etmezlerse bu durum, onların helak edilmeleri için bir sebep teşkil edecektir. Ama onların talepleri üzere mucize gösterilmemiş olması, onlar istemeden, Hz. Peygamberin, kendiliğinden mucize göstermeyeceği anlamına gelmez. İkincisi: Allah, Hz. Peygambere zaten Kur’an gibi bir mucize vermiştir. Onun dışında bir mucizeye ihtiyaç yoktur.

4. SONUÇ

Mucize konusu, her dönemde insanların merakını celbeden, peygamber gönderilmesiyle birlikte gündeme gelen ve sonraki nesillerin de üzerinde konuştuğu, tartıştığı önemli meselelerden birisidir. Bu mesele iman etmekle alakalı bir husustur. O nedenle bunu akli çerçeveye oturtmaya ve bilimsel açıklamalar yapmak suretiyle olağan bir durum olduğunu söylemeye gerek yoktur.

Önceki peygamberlere mucizeler verildiğine dair genel bir kanaat oluşmuş olmasına rağmen Hz. Muhammed'e Kur'an dışında bir mucize verilip verilmediği konusu tartışılmıştır. Çoğunluğa göre Kur'an dışında da Hz. Peygambere mucizeler verilmiştir. Bazı ayetlerde bunlar yer aldığı gibi hadislerle de desteklenmiştir. Buna karşı çıkanlar ayın yarılması, bedir savaşında müşriklerin üzerine toprak atılması gibi ayetlerde işaret edilen ve rivayetlerde de yer alan mucizelere farklı yorumlar yaparak karşı çıkmakla beraber İsrâ-miraç olayının mucizevi yönünü göz ardı etmektedirler. Bu olayın ruhen veya rüyada gerçekleştiğini söylemek böylesi büyük bir meseleyi sıradanlaştırmak anlamına gelecektir.

Mucizelerle ilgili önem arz eden diğer bir husus, onları peygamberlerin, kendi istedikleri yer ve zamanda değil, Allah'ın takdir etmesiyle gerçekleştiğidir. Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesi, beşikte iken konuşması bunun en bariz göstergesidir. Dünyaya gelmek için ya da beşikte iken konuşmak için iradesini kullanarak bu mucizeyi gerçekleştirme gücüne sahip olmadığına göre bu mucizeyi hayata geçiren Allah'tır diyebiliyoruz.

İbn Kesir'in mucize anlayışı, klasik müfessirlerle aynı mahiyettedir. Kur'an'ın en büyük mucize olduğu ve bir insanın iman etmesi için yeterli bilgileri kapsadığı, ama bunun dışında da Hz. Peygambere mucizelerin verilmiş olduğu kanaatini taşımaktadır. Önceki peygamberlere verilen mucizeler konusunda ise, bu mucizeleri kabul etmekle birlikte, ayrıntılı bilgi vermek adına çoğu zaman İsrâili alıntılara başvurduğu da görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Avcı, B. (2000). Hristiyanlıkta ve Kur'an Tefsirlerinde Hz. İsa'nın Mucizeleri, *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 5: 257-268.
- Aydın, H. (2010). Meydan Okumaları Bakımından Kur'an Mucizesi, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 8: 45-76.
- Balcı, İ. (2009). Bedir Savaşıyla İlgili Mucizevi Rivayetlerin Kur'an, Hadis ve Tarih Verilerine Göre Kritiği, *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, 7: 85-124.
- Bayraklı, B. (2002). *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, İstanbul: Bayraklı Yayınları, Birinci baskı.
- Bilmen, Ö. N. (1974). *Büyük Tefsir Tarihi tabakatü'l Müfessirin*. İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Bulut, Z. (2015). Peygamberleri Tasdik Aracı Olarak Mucizeler, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3: 1-31.
- Cevherî, İ. b. H. (1407/1987). *es-Sihâh tâcü'l-luğa*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melayin. 4. baskı.
- Cürcanî, A. b. M. (2007). *Tarîfât*. Beyrut: Baru Nefais, 3. baskı.
- Demir, H. (2017). Hz. Muhammed'in Siyerini Mucizeler Işığında Okumak, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, s. 235-245
- Esed, M. (1999/1420). *Kur'an Mesajı Meâl-Tefsir*. trc. Ahmet Ertürk ve Cahit Koytak. İstanbul: İşaret yayınları.
- İbn Kesir, İ. E. İ. (2000). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. B.y.y.: Müessesetü Kurtuba.
- İbn Manzûr, C. (1414). *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Daru Sadr, 3. baskı.

- İsfahânî, R. (2005/1426). *el-Müfredât*. Beyrut: Daru'l-marife.
- Maturidî, E. M. (2002). *Kitabü't-Tevhid*. Trc. Bekir Topaloğlu. Ankara: İsam Yayınları.
- Mevdûdî, E. (1995). *Tefhîmü'l-Kur'ân*. trc. Muhammed Han Kayanî ve dğr. İstanbul: İnsan Yayınları, 2. baskı.
- Özaydın, A. (1999). İbn Kesir Ebü'l-Fida, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 20: 132-134.
- Özel, R. O. (2017). Kur'ân'daki Hissî Mucizelere Modern Yaklaşımlar Bağlamında Bir İnceleme: Mustafa Öztürk Örneği -I-, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8: 75-123.
- Öztürk, Y. (2014). Muhtelif Yönleriyle Mi'rac Mucizesi, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16: 89-130.
- Râzî, F. (1420). *Mefâtihu'l-gayb. et-Tefsîrü'l-kebîr*. Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabiyyi, 3. baskı.
- Reşîd Rızâ, M. (1999). *Tefsîru'l-Menâr*. Beyrut: Daru'l-Kutub el-İlmiyye.
- Taberî, M. b. C. (2000/1420). *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. Byy: Müessesetü'r-risale.
- Zebîdî, M. M. (ts.). *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*. B.y.y.: Daru'l-Hidaye.
- Zemahşerî, E. M. b. Ö. (1407). *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fî vücûhi't-te'vil*. Beyrut: Daru'l-Küttâb el Arabiyyi, 3. baskı.